

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

1256

Hymnus.*)

Isten áld meg ezt a népet,
Isten áld meg a magyart,
Mely a hitnek, szabadságnak
Védelmére nyujta kart.
Mely, hogy egyszer fény támadott,
Az igazság napja kelt:
Tudományt és igaz vallást
Szeretettel felölelt.

Isten áld meg ezt a földet,
Isten áld meg e hazát,
Hol őseink építették
Dicsőséged templomát,
Hol bár kicsiny, összetartó,
Erős sereg a hitben
Régen vallja, nem tagadja:
»Nincsen több csak egy Isten.»

E szent hitnek védelmében
Nem hagyta el Istenünk,
Mikor ármány és ellenség
Pusztítva tört ellenünk...
Megállt hitünk, szent egyházunk:
Hála imánk zeng neked.
Legyen dicső, felmagasztalt
Általunk is nagy neved.

Jövőben is benned bizunk
Mindenható szent Atyánk,
Védelmében, áldásidban
Virágozzék szép hazánk,
A szeretet és a munka
Áldásait hintse szét,
Boldog nemzet imádjá itt
Mindenkoron Istenét.

Nagy Lajos.

A mi nevünk.

Ha egyébről nem is, de a nevünkről mindenki azonnal ránk ismer.
„Unitárius!” hallottam hírét — mondja az egyik. Tudom, hogy olyan
forma vallások van, mint a keresztényeknek, de a zsidókéhoz is hasonlít.

*) Jelen hymnust Iszlai Márton ur dallammal látta el s azzal együtt
egyike lesz az énekes könyv új énekeinek.

B. Gy.

„Unitárius.“ Tudom! Ezek aféle Krisztus tagadók. Nem hiszik, hogy a Krisztus Isten lett volna, hogy Isten volna! De hát hogy is tartják magukat keresztényeknek, mert hát minden attól függ, hogy hiszik-e a Krisztust avagy nem.

Ez a mások okoskodása.

„Az unitáriusoknak hallottam hírét“ — szól a harmadik nagy nyájasan. „Azt mondják, hogy erősen összetartók. Azt is beszélik, hogy van valami olyan fogásuk, vagy jelök, a miről egyik a másikat azonnal megismeri. Bizon a többi felekezetek is vehetnének példát maguktól, s éppen a miénknek erősen nagy szüksége volna rá.“

A negyedik s a tizedik, s a századik más meg másféle képpen ismer minket s úgy is szól felőlünk. Soha sem voltunk kényeztetve, soha sem is leszünk talán. Na de hiszen mások dolgát soha senki helyett sem igazították el, s a mi minket illet, mi nem is várjuk, hogy igazítsák, hanem csak annyit kérünk, hogy — a mennyire lehet — ha már ítélnék, ítéljenek az igazság érdekében, s ne részrehajlásból, ne a gyűlölet felélesztése, háborúság gerjesztés, s más hasonló rossz dolgok szándékából. Ez volna a szavunk másokhoz.

A mi minket illet, mi nevünket, mint örökséget hiven őrizzük — ez kötelességünk. Dogmánkban az Isten, mint legfőbb szellem, egységét valljuk. Isten szellemi egység, de ez ránk emberekre nézve csak akkor bir valódi jelentéssel, ha a bennünk élő, működő és ható szellem is egy és egységes. Ha a szellem mindnyájunkat egyaránt a jóra vezérel, a szeretettel táplál, az igazság keresésére ösztönöz, a közös jóllét munkálására segít, akkor vallásunk az a vallás lesz, a melyet Jézus hirdetett, akkor igazán az Egység vallása lesz, melyben a jó Isten is bizonynyal kedvét fogja találni.

„Unitárius“ nevünk alatt mi ezt értjük, s ezt is akarjuk hirdetni, a beállott uj esztendőben Midőn szavunk meghallgatását kérjük, mi is készeknek nyilatkozunk elfogadni minden útbaigazítást, s hibánk felmutatását, mert azt akarjuk, hogy a jóban minden nap elébb haladjunk. Mi azt akarjuk, hogy arról ismerjenek meg, hogy a Jézus tanítvány vagyunk, hogy egymást szeretjük, hogy mindenkit szeretünk.

Nekünk nem czélunk a dogmatizálás, annál kevésbbé a felekezetieskedés. Mind a kettőnél van fontosabb, s úgy tartjuk, hogy a vallás több a dogmánál s a tiszta erkölcs többet ér bármely szilárd felekezeti közérzületnél.

Mindenkiben a jót keressük, mert nem hisszük, hogy teljesen rossz ember volna. Mindenkiről feltesszük, hogy jóra törekszik, valameddig az ellenkezőről meg nem győződünk, s ekkor aztán abba járunk, hogy megtérésre bírjuk.

Ohajtanók, hogy ezt értenék meg ellenfeleink. Ohajtanók, hogy higgye el minden olvasónk, mindenik laptársunk, hogy van egy közös tér is, a melyen mindnyájan kezet fogva munkálhatunk. Talán mindnyájunknak javára szolgálna, ha egymás szavaiban az igazságot keresnők szeretettel, s ezen a téren vennénk s nyujtanánk segítséget, nem a magunk, hanem az emberek javáért az Isten dicsőségére.

A név senkit sem teszen emberré, a czím nem teszen nemessé. Nem az a vallásos, a ki elmondhatja, hogy ő a Pálé vagy a Péteré, vagy a Krisztusé, hanem az a ki szereti az Istent s szereti az embert s a szerint cselekszik, a mint arra Jézus példát adott.

Ezzel az „Unitárius Közlöny“ III. évi folyamát megnyitjuk.

Ujévi szives üdvözlettel!

Boros György.

A tizenkét tanítvány sorsa.

Mindnyájan jól ismerjük Jézusnak, az egyház fejének sorsát, valamint a Judás szomorú halálát, a ki egy néhány ezüst pénzért eladta mesterét; de a más tizenegy tanítványnak sorsa felől nem vagyunk annyira tisztában. Az első keresztények iratai között maradtak fenn ezekre hagyományok és elbeszélések, s ezekre vagyunk utalva mi is e sorok által, melyekben röviden megismertetni óhajtjuk a tanítványok sorsát.

Péter fő helyet foglal el az apostolok cselekedeteiről írott könyvben, s a római katolikusok őt tartják Róma első püspökének, a ki szerintök 25 évig volt ott. A mint mondják Pétert is, Pált is Neró végeztette ki Rómában Kr. után a 65-ik évben. Pált lefejezték, Pétert pedig, a ki a kereszt-halált előbbre becsülte, állítólag saját kérésére keresztre feszítették, még pedig fejjel a föld felé. Ez nem hihető.

András, a ki állítólag első volt a tanítványok között, a ki a Jézus messiátságát elismerte, Jézus halála után Scythiába utazott s a fekete tenger körül prédikált. A mint mondják kiválóan tiszta és önzetlen lelkű ember volt. Ő is keresztre feszítettett. Egy régi himnuszban emlékezet van arról, hogy a midőn a keresztet meglátta, így szólt: „Légy üdvöz, drága kereszt. Te megszenteltté, az én Uram teste által s mint

gazdag ékszerekkel felékesítettél az ő tagjai által. Örömmel és lelkesülve jövök hozzád: fogadj örömmel karjaidra. Oh jó kereszt, a mely széppé lettél Urunk teste által! Forrón szerettelek és rég vágyakoztam utánad és kerestelek tégedet; most megtaláltalak. Fogadj karjaidba; vigy ki az emberek közül és adj át mesteremnek, hogy a ki engem rajtad megszabadított, találjon meg általad.

Jakab, a kit megkülönböztetésül egy más, hasonnevű tanítványtól, nagy melléknévvel tiszteltek meg, a mint mondják, István vértanu halála után elhagyta hazáját, s tiz év mulva tért vissza s ekkor szenvedett halált. Ő volt az első, a ki a tanítványok közül halált szenvedett, Agrippa által 43-ban fejeztetvén le a zsidók kedvéért. A világ különböző részein meglátogatta a zsidókat és prédikálta nekik az evangéliumot. Eusebius beszéli történelmi munkájában, hogy a Jakab vádlója látván azt a nagy bátorságot és állhatatosságot, a melyel az apostol szenvedéseit tűrte, annyira megindult, hogy megbánta tettét, nyilván kereszténynek vallotta magát, a miért aztán ő is Jakabbal lefejeztetésre ítéltetett. A mint együtt kivégezni vitték, bocsánatot kért az apostoltól, hogy őt elfogta. Jakab egy kevés ideig megpihenve, hozzá fordult s megölelve így szólt: „Béke legyen veled.“ Ekkor megcsókolta és együtt fejezték le mindkettőjüket.

Jakab, igazságos melléknévvel, a jeruzsálemi egyház papja, a ki nek tulajdonítják e nevet viselő levél irását, hasonlóképpen saját népe a zsidók között szenvedett halált. Ezek ugyanis felbőszülve, hogy Pált a császárra való hivatkozással kiszalasztották kezeik közül, Jakabot fogták el, s a templom párkányzatára hurczolván, felszóllították, hogy tagadja meg hitét, különben letaszítják. Jakab azonban, hogy a népet meggyőzze az ő kereszténységéről, a halállal szemben is a legünnepélyesebben kinyilatkoztatta a Jézus Krisztusban való hitét. Az írástudók és a farizeusok erre dühbe jöve, kiálták: „Ez az igaz ember is eltévelyedett“ és fővel ledobván a falról, mondták: „meg kell kövezni.“ Az eséssel nagyon össze törte magát, de mégis volt még annyi ereje, hogy térdeire álljon és bocsánatot kérjen Istentől a népnek, mely nem tudja mit cselekedett. A tömeg alatt közáporral hajigálta meg s erre sem halván meg, egy ványoló egy bottal föbe ütötte. Ez 62-ben történt Kr. u. A hol megöletett, közel a templomhoz temettetett el és egy kis oszlopot emeltek sirjához. Szt.-Jeromos, Origenes, Eusebius és még többen azt állítják, hogy a zsidóknak Josephus által irt ős és régi történetében az a nyilatkozat van, hogy a zsidók oly jó embernek tartották

Jakabot, hogy Jeruzsálemnek néhány évvel később történt leromboltását az Isten büntetésének tekintették a Jakab megöletéséért.

Tamás az ethiopiaiaknak, medoknak, parthusoknak és Indiában is hirdette az evangéliumot Cochinban és Malabar partjain egy jelentékeny felekezet van, a mely azt mondja, hogy ők az evangéliumot Tamástól vették. A világ ezen részében Konstantin idejében keresztények voltak és ezeknek hite mindig tisztább volt, mint a római egyházé. Azt mondják, hogy Tamás Indiában szenvedett halált. Lándsákkal szurattott át.

Bertalanról, a kiről közönségesen azt gyanítják, hogy Nathanael volt, azt mondják, hogy Indiában, Arabiában és Persiában hirdette az evangéliumot. Elevenen nyuzták meg az Astyages parancsára Albanában a kapiai tengeren, mivel Astyages gyűlölte a keresztény vallást s annyival boszúsabb volt Bertalanra, mivel testvérét is, Armenia királyát ő térítette a keresztény hitre.

Judás, kiváló értelmi tehetséggel bíró ember, s az igazságos Jakab testvére, az evangéliumot Samariában Syriában és Judeában is prédikálta. Egy levelet is irt a zsidókhöz. Haláláról különböző elbeszélések vannak. Némely írók szerint Persiában, mások szerint Armeniában szenvedett halált. A görög egyház szerint egy fához köttetett és nyilakkal lövetett meg. Az örmények azt mondják, hogy a keresztény egyházat közöttük Judás és Bertalan plántálták.

A kánainak nevezett Simon, a kit az evangélium elfogadása és terjesztése miatti buzgóságáért a buzgó (Zelotes) Simonnak is neveztek, Egyiptomban s Afrika más részeiben vándorolt és nagy sikerrel terjesztette a kereszténységet. Némely görög írók szerint Britaniában is prédikált. Mondják, hogy Persiában is járt, ott is prédikált és ott halt meg a keresztén.

Máté az első evangélium írója Ethiopiába ment, ott prédikált és szenvedett halált Naddabárban. De a második évszázadnak egy tanult írója azt mondja, hogy Máté egyike volt a tanítványoknak, a ki nem szenvedett vértanuságot.

János, a kinek a negyedik evangéliumot, három levelet és a jelenésekről való könyvet tulajdonítják, sok üldöztetések után természetes halállal halt meg Efezusban mintegy száz éves korában.

Filep a két Phrygiában prédikálta az evangéliumot és 80-ban Kr. u. a keresztény hitre tért Polykarp azt mondja, hogy ő Filepnek köszöni a ker. hitre térést, és így Filepnek nagyon öreg kort kellett érnie.

Polykarp azt mondja, hogy Filepnek három leánya volt, a kik neki segítségül voltak a kereszténység terjesztésében s őket „Azsia három világoosságának“ nevezi.

Napjainkban ezek a férfiak az összes polgárosult világban érdemök szerint tiszteltetnek. Nemcsak nevöket viselő oszlopokat, hanem folyókat, fürdőket, szigeteket, városokat és téreket találunk mindenfelé. Férfiak, emlékezetre méltó derék férfiak voltak, a kik elindultak egy népszerűtlen hitet prédikálni és egy eredménytelennek látszó élet után, halált szenvedtek. Mily tanuságos leczkét hagytak ők nekünk hátra! Mennyi nemzetet nyertek ők meg Krisztus nevének! A mit ők a bálványozó nemzeteknek hirdettek „az egy Istenről, az Atyáról“ való valást kell nekünk ma prédikálni.

*

Légy, minők e tanítványok,
Légy hasonló szent Pálhoz
Ha támad jó gondolatod
Mond ki bátran, ne habozz.
Nézz szembe az ellenséggel
Vess meg börtönt, vérpadot,
Aztán bizd Isten kezére
Az elhintett jó magot.

(Angolból.)

F. J.

Levél Ámérikából.

A D. F. E. titkára kérdést intézett az ámerikai unitárius Társulat titkárához arra nézve, hogy mennyiben bir alappal az a híresztelés, a mi egyik magyar lapba, a »Szabad Egyházba« is eljutott, hogy t. i. az unitarismus Ámérikában hanyatlóban volna. A társulat titkára így válaszolt:

Kedves uram!

Ugy látszik, mostanság bizonyos, ugynevezett bigott evangelikusok, tervszerüleg mind az ámerikai unitáriusok hanyatlását és halálát hirdetik. Nő hát a mióta dr. Channing elhallgatott, azóta mi mind haldoklunk, éppen úgy, a mint haldoklik az a hatalmas tölgy, a mely a kis csirából lassan-lassan nagy fává nő. Soha sem volt nekünk érdekesebb „Nemzeti Conferenciánk“, mint az, a melyet november elsején zártunk be Philadelphiában. A jelenlevők száma mindenik gyűlésen ezer ötszáz (1500) volt s az utolsón meghaladta a háromezeret és pedig olyan városban, a hol nem vagyunk olyan erősek, mint sok másban. Különböző

egyházi czélokra bevettünk az utóbbi két esztendő alatt kétszer annyit, mint ezelőtt tiz évvel, s most éppen arra készülök, hogy a mult évi öszszegnek legalább még félannyival növelését kérem. A dolog úgy áll, hogy egyházaink száma 1825-ben százötven volt, s 1890-ben négyszáz, s ha lesz megfelelő emberünk, s kellő segélyforrásunk, már 1890-ben hatszáz fog lenni. Ezekhez hozzá kell vennem még azt, hogy a régi orthodox egyházakban, a valódi Kalvinismus elveszítette hatalmát, A „kiválasztás“, a „jóra és roszra képtelenség tana“, az „engesztelő áldozat“ és az „örök kárhozat tana“ csak ritkán hallhatók, mig a „Háromság“ dogmája nem annyira az érzés, mint inkább a tan dolga lett. Hogy az unitárius testület nem nőtt ugy, a hogy kellett volna, valóban sajnos, de a haláltól soha sem állott távolabb, mint ma, s addig nem is fog meghalni, a mig minden régi egyház fel nem adta tarthatlan nézeteit, miután már aztán meglehet létezésére nem lesz szükség.

Boston, 1889 november 15.

Reynolds Grindall.

Az árvák.

»Édes, kedves bátyám
Mi az a kék ott fenn?
Azt hallottam róla,
Ott lakik az Isten.«

»Még csak egyet kérdek,
Mond meg azt is mostan:
Jó apánk, jó anyánk,
Mind a kettő ott van?«

»Igaz, kedves öcsém
Ott lakik jó atyánk!
A ki kegyelmesen
Gondot visel reánk.«

»Mind a kettő ott fenn
Hitünk azt tanítja,
S boldog a ki hiszen
Az irás azt mondja.«

»S az angyaloknak is
Az a szép hazájuk?
Oh jer kedves bátyám
Menjünk fel hozzájuk!«

»Én hiszem, hogy Isten
Meghallja az árvát,
A szegény árvának
Kesergő panaszát...«

»Drága öcsém addig
Nem mehetünk mi fel
Mig az a jó Isten
Nem szólit, nem hiv el.«

»És küld segítséget,
Akadnak jóltevők,
Kik gondnuk felveszik:
Szülők helyett szülők...«

»Tekintsünk hát öcsém
Bizva fel az égre,
Árvaságunk között
Segítséget kérve.«

Demeter Dénes.

Egy reformátor hitvese.

— Tört. rajz. Felolvasta a Dávid Ferencz-egylet körében Kolozsvárt, 1889. decz. 15-én a szerző. —

I.

Egy korábbi, mult évi január 29-én tartott felolvasásomban hangsúlyoztam, miszerint Luther nemcsak mint reformátor, Wormsban és Wittenbergában volt nagy ember, hanem otthonában, családi körében is. És ha kérdezzük, hogy ki volt itten nagyságának eszközlője, azt kell válaszolnunk, hogy Luther egyrészt személyes tulajdonainál fogva 'is született családapa volt. Másrészt nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy nagyságának eszközlője, ezeken kívül az ő neje volt. A jelen alkalommal van szerencsém bemutatni Luther hitvesét, főbb vonásaiban. Mert ki a nagy reformátor képét akarja festeni, annak nem szabad elfelejtene családi körét, életét, mely fényes csillag gyanánt ragyog, mely minden nemesen érző szívre nézve oly igen vonzó. Oly igen vonzó és érdekes, hogy a nemes unitárius egyháznak érdemekben gazdag s bölcs főpásztor, multkori fölolvadásom csekély fáradsalmát azzal jutalmazta mintegy, hogy akkor mondott örökké emlékezetes és igazi keresztény tolerantiát lehellő szavai által, azon hő óhajtnak adott kifejezést: „Vajha tekintve Luther családi életét, mindnyájan az ő követői lennénk!”

Luther nagy művének utolsó zárkövét le téve áltál, hogy az Istentől szerzett házasságra lépve, kedves családi otthont alapított magának, egyszersmind célul tűzve ki azt, hogy a papi osztályt fölszabaddítsa ama méltatlan, hogy ne mondjam gyalázatos békók és viszonyokból, melyek a papnötlenségéből eredtek. Kinek szívet ne indítaná meg, ha a nagy férfiú családi erényeiről olvas, vagy ha azokat a békeséget és boldogságot lehellő úgynevezett asztali beszédeit olvassa, vagy oly képek előtt áll, melyek meghatóan szép jeleneteket ábrázolnak az ő családi életéből; mint p. o. a karácson estvéje stb.

De mi lett volna családi élete az ő házi asszonya, hű Katája nélkül, kiben szíve teljesen bizhatott, s kivel mindent közölhetett, a mi csak érintette szívet; ki nemcsak hiven osztotta meg az élet örömeit és fájdalmait, hanem még tudományos harczai és vitái iránt is élénken érdeklődött.

Nemes Bora Katalin egy régi tekintélyes nemesi családnak volt sarjadéka, melynek székhelye Milderstein, bitterfeld-szászthoni kerület volt. Ott látta meg először a nap világát 1499 év január 29-ik napj. Miután a kegyesség magvai korán hintettek el gyöngéd szívébe és s lei különben is elszegényedének, akkori szokás szerint a Grimma lett való nemes leányok nimtscheni zárdájába adták őt, még alig kile éves korában. Midőn Luther az evangy. világosság által a zárdák fa is ledöntötte, és Nimtschen vidékén több zárdá lett beszüntetve, ar hire Katához és még más nyolcz testvérehez is elhatott, kikkel eg csakhamar belátta, hogy lelke üdvét a zárdá szűk és sötét falai

nem fogja föllelni És midőn hasztalan kérték szülőiktől és rokonaiktól szabadon bocsáttatásukat, Lutherhez fordultak segedelemért, ki őket az 1523-dik év ápril 4-dik napján, közetlen a husvét ünnepe előtt, egy torgau polgár, Koppe Lénárd által kihozatta a zárda éjjeléből. Luther ezután hűségesen gondoskodott a menekülők tisztességes elhelyezéséről és Kata ugyancsak az ő eszközzésére Reichenbach polgármester házához jutott, hol a reformátorral történt házasság megkötéseig csöndes visszavonultságban és boldogan élt. Itt történt, hogy Luther Amsdorf Miklós lelkész által kérdezteté Katát: nem volna-e hajlandó az Orlamünde városkában működő lelkészhez, dr Glatzhoz férjhez menni?! Azonban Kata erre azt nyilatkoztatta ki, hogy ezen férfiúhoz menni nem érez hajlandóságot és csak azon esetre lépne házassági szövetségre, ha vagy Luther, vagy az ő barátja Amsdorf kérné meg kezét . .

Most arra határozta el magát Luther és pedig részben lelkének sugallatára, részben pedig barátjainak tanácsára, hogy ő fogja megkérni Katát. Luther ezen kérése annyira meglepte Katát, hogy azt majdnem tréfának tartotta, de csakhamar beleegyezett s örömmel mondotta a nagy horderejű „Igen!“ szócskát Az 1525 ik év junius 13-án, egy kedd napon este 5 órakor Bugenhagen lelkész eskette őket meg. Jegygyűrűket csak később hordoztak. Lutheré egy művésziesen készített kettős gyűrű, gyémánt és rubinba foglalva, jelenleg a wolfenbütteli könyvtárba őriztetik, míg Kata gyűrűjének jelenlegi tulajdonosáról nincsen tudomásunk. Az ünnepélyes mennyegzői lakomán — mely két héttel tartatott az esketés után — Luther szülei is jelen voltak. Habár ezen házasság hirtelen köttetett meg, oly hirtelen, hogy még Luther barátját is csodálatra ragadta, — és habár a reformátor ezen lépésénél nem volt ment minden aggálytól, miután Katát büszkének és hiunak tartá, — mégis teljesült itten is szerencsére ama közmondás, hogy: „a házasságok égben köttetnek!“ Hogy mily nagy kincset birt Luther Katájában és Kata férjében, az asztali beszédeinek számtalan helyéből tűnik ki. „Kinek — ugymond — nincsen inyére a házasság és a ki csak rosszat tud róla mondani, bizonyosan az ördögtől vagyon!“ „Én valamiglen csak élek, erősen fogom magasztalni a házasságot!“ „Házasságom sikerült, mert jó és hűséges feleségem van stb“. . . Azért minden, a mit ezen házasság tiszta boldogsága ellen irtak, gonosz nyelvek szüleménye, merő koholmány! Igaz, hogy van valami férfias büszkeség a nő egész lényében. De ez nem zavarhatta meg a házi boldogságot, mert Luther erélyes természetéhez illett egy asszony csaknem férfias határozott jellemmel; s miután roppant nagy akaraterő volt a reformátorban, a nőnek ezen jellemvonása sem volt a házi békének kárára. Mert ha Kata sokszor tulságosan beszédes vala, úgy Luthernek is mintegy vele született tulajdonsága volt a „mesélgetés“, úgy, hogy szive — mint mondani szokás — mindég a nyelvén lebegett, s csodálkozik nagyon V. Károly császár szerfölötti hallgatagságán, ki egy egész év folyamában nem beszélt annyit, mint ő, a reformátor egy napon.

Kata tehát egy minden tekintetben hűségesen szerető nő vala, a ki szive egész gyöngédségével férje jóllétét munkálta. Miután az gyakran sok munkával volt tulterhelve, egészségére nem igen ügyelhetett, azért nagy gonddal volt irányában. Meglesé minden szükségleteit és óhajtasait, melyeket aztán lelkiismeretes pontossággal igyekezett megvalósítani. Midőn egyszer halat készített számára, mely kedvencz étele volt a reformátornak, ez emlékezetes szavakat mondotta Kata: „Ez a hal nagy öröme fog szolgálni a Dokror urnak!” És mi nagy öröme volt Katának, ha a Züllsdorfi jószágon, hol nyaralni szokott, oly jól sikerült berendezni mindent, hogy az igazán gondüző otthonná vált. Sokszor könnyes szemekkel kérte, hogy kimélje drága egészségét, s nem egy úttól igyekezett őt visszariasztani, melyről azt tartá, hogy veszedelmek megy elébe. Arra is rábeszélte nem egyszer, hogy komoly foglalkozásainak közepette. keressen néha szórakozást, mely jól fog esni neki. Midőn Luther Spalatin barátjának lakadalmára akart utazni, egy álmot beszélt el, hogy látta, miként támadják meg rablók, véresre verve őt, melynek folytán kérve-kérte: Édes Doktorom, nagyon kérek, hogy ez egyszer maradj ide haza, mert ha elutaznál, a miattad való félelem és rettegés emésztene föl. És ő engede Kata könnyes szemeinek és esdeklő kérelmének s otthon maradt. Később megtudta ugyancsak Spalatinótól, hogy négy lovag állott lesbe akkor, hogy Luthert megöljék, mivel nőtestvéreiket ő szabadította ki a kolostorból. Ekkor csókokkal tetézte jó neje arczát, ki — ugymond — ez alkalommal is „drága s hű őrangyala volt.

Grätz Mór.

Egészségi szabályok.

Soha se indulj utra, mig nem reggelizté.

Soha se menj azonnal a hideg levegőre, a mikor meleg italt ittál.

Soha se támaszd a hátadat hideg tárgyhoz.

Soha se feküdj le, ha a lábad hideg vagy nedves, a mig tűznél meg nem melegited.

Soha se melegítsd a lábadat a tűz előtt, csak a mikor erősen fázol s akkor is csak a mig felmelegszik, mert különben könnyen bajba eshetel.

A hátadat, kivált a két lapoczka között, mindig jól fedd be; a mellekre is gondot viselj.

Ha azt akarod, hogy a tüdőd s a torkad ép s tiszta legyen, arra ügyelj, hogy a hideg levegőt az orrodon szivd be.

Ha be vagy rekedve, minél kevesebbet beszélj.

A mikor meleg levegőből hidegbe méssz, a szádat fogd be, hogy a levegő csak az orrodon keresztül jusson a tüdőbe.

A mikor hideg van, s különösen ha egy kissé fel vagy melegedve, soha se állj csendesen, se a havon, se a jegen, se olyan helyt ne állj, a hol a szél fuj.

Az egyházköri könyvtárakról.

Senki szelleme nem táplálkozhatik csupán önmagából. Külső szükségünk kielégítésére szolgál a soknemű ipari cikkek nagymérvű forgalma, mely a legtávolabbi falukra is kiterjed. Helyben, közelben vagy kissé távolabb, mindenki megtalálhatja azt, a mit keres. A szellemi termékeknek, a nyomtatványoknak, könyveknek is meg van országos és nemzetközi forgalmuk. Csakhogy e forgalom nálunk -- azt mondhatni -- csupán a városokra terjed ki, s e tekintetben még a kisebb városok fogyasztása is -- fájdalom -- oly kevés, hogy említést is alig érdemel. S hát még a faluké és vidékéké!!..

Pedig a falukon, vidékeken nagy számu értelmiség van, s ez éhez, szomjuhozik. Nem juthat könyvekhez, pedig azokra is nagy szükség volna

Ott vannak a papok, mesterek, tanítók, kisebb és nagyobb birtokosok, s ezek családjai. A nyár még valahogy eltelik a mezőkön a gyűjtögetéssel, de a téli időszak roppant teherrel nehezedik mindenkinek szellemére. Az unalom öli meg. Nincs mód benne. Szundikál, lefekszik aluszik estéli 6 órától reggel hat óráig. És ez így tart.

Különösen a papokra nézve megöli ez a helyzet, kiknek folyton eszméket, gondolatokat közölni, felnőtteket oktatni kötelességük. Már pedig ha őmaga éhes, hogyan tápláljon százakat, ezereket? A vidéken levő papokra nézve is jórészt bezárulnak a kiszállással az irodalom csatornái, legfennebb a naptárak és hírfüzérek vékony szálai csepegtetnek némi rezes t. Tudom. Láttam.

E nagy baj orvoslását, e nagy hiány pótlását kezdhethnék meg az egyházköri könyvtárak, melyeknek csekély díjjal tagjai lehetnének papok, mesterek, tanítók, birtokosok. Ha évenként csak 20—30 forint áru újabb jó könyveket szerezhetnének valamely központra, 10—20—30 év gyűjtésének nagy eredménye lenne egyesekre és az egészre nézve. Akadémiai és más füzetek így lejuthatnának e szegények közé is. Jeles írónknak nem csak távolról hangzó hírével kellene megelégedniök. A vidéki élet is mindjárt megpezsdülne.

Erre még egy más mód is mutatkozik.

A kolozsvári főiskola könyvtárában könyv könyvre halmozódik. A por lepi. A használat kevés. Legnagyobb részben olyan, mint a Darius kincse. A vidéki ember nem mer irni, a városi nehánytól vár mindent, mert nincs könyvtár mellett. Pedig ott is sok tehetséges ember van. Így legfennebb egy-egy jámbor semmit mondó levél kerül fel „Kereszt,

Magvető,“ vagy „Unitárius Közlöny“ számára nagy ritkán Felülről zakatolnak. Alulról azt felelik, hogy nincs.

A mostani közlekedési viszonyok megengednék, hogy egy-egy alkalmas kis láda menjen a traktusokba 30 --40 darab jó könyvvel, fél-évenkénti visszaküldés mellett, a traktus költségén. Könyvkezelő biztosság lehetne Árkoson, Bölönben, F.-Rákoson, A.-Rákoson, Oklándon-H.-Szt.-Mártonban, H -Szt.-Pálon, Derzsbén, Kobát-Demeterfalván, Kereszturton, Szentgericzén, D -Szt.-Mártonban, Ar -Rákoson stb E biztosok, mint megannyi könyvtárnokok felelnének a könyvek épen maradásáért. Átvennék és visszaküldenék a szállitmányokat. A kolozsvári főkönyvtárnok jegyzék-számla mellett küldené Az átvételek kölcsönös nyugtázással történnének Használati és kezelési szabályzat lenne nyomtatásban kiadva. Így meg lehetne nyitni a kereszturi és tordai könyvtárakat is A körönkénti könyvtár-egyletek saját magoknak is vásárolhatnának, s egyszersmind a postadíjt is fizethetnék pénztétraikból.

S miért ne volna ez lehetséges? E könyvtárak közvagyonot képeznek. Nagy emberek és nem gyermekek kezein forognának, hogy számárfülekkel, piszokfoltokkal ellássák, vagy párnákul használják a drága könyveket.

Rajta hát! Meg kell nyitani a kolozsvári nagy könyvtárt s szükség szerint a más kettőt is, de egyuttal használni is kell.

Minden év végén fel kellene kérni a biztosoktól a könyvhasználók jegyzékének másolatát, hogy a püspök láthassa nyájának táplálkozását Régen minden évben predikációkat is kivánt minden paptól. Ma sem ártana.

Meg van írva: Legeltes sétek az én juhaimat.*

Derzsi József.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Itthon.

— Néhai Bartók István gazdag könyvtára és orvosi szerei a kolozsv. unitárius főiskola számára hagyományilag átvétettek.

— S -Szt.-Királyt a kepe megváltása munkába vétetett.

* A cikkben foglalt indítványhoz a könyvtárak főre az E. K. Tanács határozata megadta a döntvényt, mivel utasította a könyvtárnokokat, hogy a folyamodóknak adjanak könyvet. A kik szomjuhoznak, íne nyitva a forrás!

Szerk.

— Alamoron egy nagyterjedelmű birtoknak az azon levő szerelvényekkel együtt 200,000 frtban való megvásárlása elintéztetett, a birtok ez idő szerint házi kezelés alá vétetett, Berde Mózes meg Benkő Mihály felügyelete mellett.

— Vallás és közoktatásügyi miniszter Ó Nagyméltósága 36002 számú leiratában korábban érvényben volt házassági peres eljárásunkra némi észrevételeket tevén, egyebek között kérdésesnek nyilvánítván vallásközönségünk azon jogát, hogy a maga kebelében törvényeket alkothasson. E. K. Tanács terjedelmes felterjesztésében felfejtette, hogy vallásközönségünk törvényhozási joga régiebb, s ezeket megerősítő legújabb országos törvényekkel van biztosítva s ezen szempontból bírálendő el azon pár intézkedésünk, melyekre nézve miniszter Ó Nagyméltóságának aggályai lehetnek. Egyszersmind felterjesztetett ujabbán kodifikált házassági törvényünk egy példánya.

— Az ekkleziák pénzei és pénzértékei kezelésére az E. K. T. 336—1889. sz. alatt szabályzó rendeletet bocsátott ki. E szabályzat célja az ekkleziák pénzeinek a lehető legjobb módon való kezelése, a takarékpénztárak lehető nagyobb használása.

— Szellemi és anyagi viszonyainkra fontos esperesi vizsgálatokhoz az E. K. Tanács 339—89. sz. a. utasítást adatott ki.

— Az italmérségi jog megszűnésével üresen maradó épületeknek iskolai célokra megvásárlása iránt az egyházakat felhívta az egyházi tanács.

— A karlsbadi fürdőn két tanár vagy tanító ingyen évről-évre gyógykezelésben fog részesülni. Folyamodni kell az egyh. tanács útján a ministeriumhoz.

— Az egyh. tanács felhatalmazta a kolozsvári, tordai és sz. kereszturi könyvtárnokokat, hogy a belső embereknek könyveket adjanak ki egy-egy havi használatra.

— Szindre a főt. püspök ur, hol az iskolaház az EMKE segélyével épült, kinevezte Gálfalvi okleveles tanítójelöltet. — Ugyanoda a szindi Gádó család egy 150 frt értékű jó harmoniumot vett, — ajándékképpen. Ez a szép tett önmagát dicséri. A lelkes és buzgó család iránt mindnyájan elismeréssel adózunk.

Amerikában.

— Az unitárius társulat nov. 25-én elhatározta, hogy tekintve a társulat működése iránt az érdeklődésnek évről-évre fokozódását, az egyházakat felszólítja, hogy évi segélyöket 50°-al emeljék. — Hétköznap gyűléseket fognak tartani.

— A „Nemzeti Conferencia,” mely ezelőtt tizenhét évvel alakult, két évenként tart ülést. Eddig Saratoga, egy nagy és fényes nyári mulató hely, az idén Philaphia volt az ülés helye. Október 30—31. és nov. 1-ső napjain tartatott. Ez mindeniket felülmulata az összhang, a

szellemi emelkedettség és talán a hatás tekintetében is. Nemcsak unitárius, hanem a velük rokonszenvező egyházak és küldöttek képviselőit. Rendesen ezer ötszázan voltak a gyűlésen. Az utolsó napon jelen volt több, mint három ezer ember. A vitatkozásra kevés tért engedtek, annál nagyobb gond volt fordítva az eszme és gondolat közlésre.

Hivatalos szint kölcsönzött a Conferenciának az, hogy az unitárius egyházban működő tizenkét társulat jelentést tett. A britt és külföldi unitárius társulat üdvözlő iratot küldött A francia szabadelvű egyházaknak követje volt jelen Cyr Narcisse személyében. Az ámerikai universalista egyház, mely rokon az unitáriussal, üdvözetlet küldött.

Irodalom.

Csak most hagyta el a sajtót Dr. Veress Vilmos tanár „Politikai Számтана.” A könyv a számtan azon részével foglalkozik, melynek ismerete a kereskedelemben s a magán-életben a legszükségesebb. Tárgyalja a kamatos kamat-számítást, a járadék és kölcsön számítását, sorsjegy kölcsönt, kapcsolatlan és valószínűség számítását, s végül az életbiztosításügyi számításokat, életjáradék és tőkebiztosításokat. A különös gonddal és szakértelemmel irt mű egyik főérdeme az, hogy szorosán a gyakorlati élet szükségleteihez van alkalmazva, a miért magánosoknak is igen jó szolgálatot tehet.

B. S.

Egyleti élet és munkásság.

Felolvasások Kolozsvárt. A második felolvasó gyűlést december 15-én tartottuk. Az egyik felolvasó Grátz Mór ev. lelkész felolvasását közölni kezdtük. Reméljük, éppen olyan élvezetet fog nyújtani, a milyent nyújtott a felolvasó teremben. A másik felolvasó Boros György egyl. titkár felolvasását közölni fogjuk. A jövő hónapban dr. Lázár Gyula képezdei tanár ur és dr. Nagy Mór ur lesznek felolvasók.

A marosköri fiók-egylet decz. hó 3-án tartott ülésében az énekes könyv új kiadása kérdése tüzetesen megvitattott, s az elvi határozatok a szerkesztő bizottságnak tudomására hozattak. A falusi önképzőkörökre nézve örvendetes tudomásul szolgált, hogy csaknem minden ekklezsiában megpezdült a vér, s van egyleti élet, öröm, és munkásság. Szabédon már ezelőtt tiz évvel megalakult, s Csókfalván, Szt.-Gericzén, Ny-Szt.-Mártonban, Kaálban vannak olvasó-egyletek. Legújában alakult Csikfalván Bartalis József tanító vezetése alatt. Az eszme vándorol mindaddig, míg mindenütt termékeny talajra jut. (Csak segítni kell rajta, hogy telepedjek meg, s verjen gyökeret mindenütt. Még sok helyet látunk a körben, a hol nem volna szabad, hogy hiányozzék az önképző kör. Szerk.) A gyűlés elhatározta, hogy újból vásárolni fog 50 frt ára könyvet a könyvtára részére. (Ajánljuk figyelmébe, hogy antiquariusi uton sok jó könyvhez lehet jutni, s azt is, hogy ekkora összegeknél tetemes kedvezményre lehet számítani. 10, 15%. Szerk). Fel-

olvasást tartottak: Ürmösi Kálmán szentgericezi pap „az öngyilkosságról,” Májai Gábor szentgericezi tanító a „hangoztatva olvasás tanításáról.” Mindkét felolvasást a gyűlés élvezettel és örömmel hallgatta végig.

A gyűlésen jelen voltak: Nagy Mózes szt.-gericezi, Tavasz József vajai és Molnár János harasztkereki ev. ref. lelkész urak, kik ezzel is bebizonyítani kívánták, keresztényies gondolkozásukat.

A tetemes hátrálékok behajtásával alelnök tiszt Kelemen Albert esperes ur bizatott meg, hogy körlevél útján szólítsa fel a tagokat tartozásaik befizetésére. (Az illető t. tagtársakat arra kérjük, hogy ne is várják a felszólítást, hanem küldjék be a tartozást. Teljesítsék kötelességüket, mert megérdemli az, hogy azután vidám és nyugodt legyen a lelkük. Szerk.) A gyűlés után közébed, azon sok lelkes pohárköszöntő volt, miután a tagok a legnagyobb örömmel és meglelégedéssel oszlottak el, éltetvén a Dávid Ferencz-Egyletet.“ — f. e. titkár.

A marosköri f. egyletet értesítjük, hogy a f. e. által megrendelt négy példány az illetőknek megküldetett. Kérjük, értesítsék az illetőket a lelkész urak, hogy mily czimen kapják, nehogy félreértés legyen.

Kimutatás.

a D. F. E. pénztárába befizetett tagsági s előfizetési díjakról s adományokról.
(2. közl. 1889 nov. 24-től december 22-ig.)

1 frt rendes tagsági díjat fizetett:

1888-ra: Benczédi Gergelyné, Boros Sándor, Csegezi Gyula, Józán Miklós, Kelemen Istvánné, Kupeczné Vári Hermin, Moritz Ferencz Kolozsvár. Csiky Elek M.-Szt-Benedek. Dombi János II.-Szt.-Márton.

1889-re: Barabás Anna, Kövend. Benczédi Gergelyné, Boros Sándor, Csegezi Gyula, Éjszaki Károly, Dr. Ferencz Ákos, Gál József, Józán Miklós, Kovács Jánosné, Kelemen Istvánné, Káhlé János, Lakatos Ferencz, Madarasi János, Magyar Géza, Magyar Mihály, Mózes Andrásné, Mórítz Ferencz, Napendruck-nővérek, Pongráz Lajos, Papp Mózes, Péterfi Dénes, Sipos Gábor, özv. Váradi Károlyné, Kolozsvár. Horváthy Józsefné, Torda. Agh Ferencz, B.-Hunyad. Thoroczky Venczel, Guraszáda. Lórintzy Lajos, M.-Bogát. Csiky Elek, M.-Szt-Benedek. Dombi János, II.-Szt.-Márton. Májai István, Májai Istvánné, Torda. Weress Ferencz, Aljára.

1890-re: Barabás Anna, Kövend. Benczédi János, Mocs. Nemes János, Kolozsvár. Faluvégi Áron, Budapest. Gál József, Kolozsvár.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizetett:

1888-ra: Önképzőkör, Dombó.

1889-re: Szabó György, Sz.-Fenes. Szabó Sándor, D.-Szt.-Márton (1 frt). Komjátszegi Miklós, Komjátszeg. Felszegi Gábor, D.-Szt.-Márton. Márkos András, Bun. Pálfi Károly, Sz.-Udvarhely. özv. Peielle Istvánné, Szász Ádám, Macskási Lajosné, Farkas József, Kolozsvár. Szentpáli Károly, N.-Enyed. Kisgyörgy József, Dombó. Önképzőkör, Dombó.

1890-re: Gábor Mihály, Al-Jára, Puchmann József, Szigetvár. Weress Ferencz, Aljára.

Egyleti kiadványok árában befolyt 26 frt 48 kr.

Ajándékozott: Pataki Istvánné, Kolozsvár, 1 frtot.

Fiók-egyletektől: Kisgyörgy Sándor az udvarhelykörü fiók részéről 2 frt 50 kr.; Májay Gábor a maros-körü fiók részéről 8 frt 50 krt.

Dr. Veress Vilmos, pénztárnok.

A t. olvasóhoz. Jelen újévi számot nemcsak azoknak küldöttük meg, a kik igényt tarthatnak hozzá, hanem többeknek olyanoknak is, a kiknek be akarjuk mutatni. Célunk, tervünk ebből is megismerhető. Örömmel vesszük, ha minél többen lépnek előfizetőink és tagtársaink közé. Ertesíteni kívánjuk a t. olvasót, hogy a jövő számban Dr. Brassai Sámuel egyl. elnök ur *arczképét*, egyik következő számban Főt. Ferencz József püspök ur *arczképét* fogjuk közölni Ezekből a számokból egyes példányokat is fogunk adni azoknak, a kik egy-egy számért 24 krt előre beküldenek.

Dr. Bartók István arczképéből egy néhány példány még rendelkezésre áll, ára 50 kr. Simén Domokos arczképéből 25 krért, Koronka Antal arczképéből 15 krért szolgálhatunk.

Tisztelettel kérjük a t. egyleti tagokat és előfizetőket, hogy tagdíjaikat küldjék be haladéktalanul, mivel a következő számokat hátrálékosoknak a választmány utasításához képest nem fogjuk megküldeni.

 Kéri a t. lelkész urakat az egyleti titkár, hogy az egyleti nyomtatványokról sziveskedjenek elszámolni.

 Előfizetési (1 frt 20 kr) és tagdíjak (alapító 10 frt, rendes 1 frt), Dr Veress Vilmos egyl. pénztárnokhoz küldendő (Keresk. Akadémia Kolozsvárt.)

Szerk. izenet. — cz. Köszönet a tudósításért, mely a régi dolgokról érdekes, az ujakról buzdító. Beh jó lenne, ha már egyszer új ég s új föld lenne ott is. Reméljük. — **Kgy. S.** Szives köszönettel vettük a kimutatást. Tisztul a láthatár. Csak szaporodnának a tagok!

T A R T A L O M.

Hymnus. (Költemény.) Nagy L.	1	Egy reformator hitvese. Grátz M.	8
A mi nevünk. Boros György	1	Az egyházköri könyvtárakról.	
A tizenkét tanítvány sorsa. F. J.	3	Derzsi József	10
Levél Amerikából. Reynolds		Egyházi és iskolai mozgalmak .	12
Grindall	6	Irodalom	14
Az árvák. (Költemény.) Demeter		Egyleti élet és munkásság . .	14
Dénes	7		
